

kirjoituksessaan, joka käsittelee semiotiikan mahdollisuuksia maantieteellisessä tulkinnassa. Kokoelman viimeistelee Katri Gadd reflektiivisellä kirjoituksellaan, jossa hän tarkastelee katulasten asemaa maantieteellisen tiedon tuottajina.

Keskustelu jatkuu kommenttipuheenvuorojen muodossa Alue- ja ympäristötutkimuksen seuran verkkojulkaisussa Versuksessa (www.ays.fi/versus). Keskustelun avannut Kirsi Paulliina Kallio kannustaa lasten ja nuorten maantieteeseen parissa työskenteleviä tutkijoita osallistumaan laajemminkin yhteiskunta- ja maantieteelliseen keskusteluun.

Pohdintaa jatkaa Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen, joka kirjoittaa monitulkintaisista tietämisen tavoista ja tiedon politiikasta. Sirpa Tanin kirjoitus puolestaan lähestyy teemaamme tarkastellen nuorten yhteiskunnallista osallisuutta hengailun näkökulmasta. Toivottavasti kirjoituksemme herättävät ajatuksia ja kaivattua keskustelua osallisuudesta, menetelmistä ja laajemminkin lasten ja nuorten maantieteeseen liittyvistä kysymyksistä. Lukijat ovat erittäin tervetulleita jatkamaan keskustelua Versuksen verkkosivuilla.

Nautinnollisia lukuhetkiä!

Elina Stenvall

Osallistu, osallista, ole osallinen – mistä oikein on kyse?

”Kuulemalla lasten ääni saadaan selville lasten mielipide.” Näin voisi alkaa lähes mikä tahansa 2000-luvun alun jälkeen Suomessa julkaistu lapsi- ja nuorisopolitiikkaan liittyvä raportti, selvitys tai politiikkaohjelma. Virke voisi jatkua esimerkiksi: ”Näin voidaan vahvistaa lasten osallisuutta ja antaa heille osallistumisen kokemuksia.” Tällaista viestiä vastaan on hankala argumentoida, sillä ajatus viestin takana on positiivinen ja hyvää tarkoittava. Kuka ei haluaisi tukea lasten osallistumisen ja mielipiteiden ilmaisemisen mahdollisuuksia? Tällaisella puheella jätetään sanomatta yhtä paljon kuin tullaan sanoneeksi. Kuuleminen ja kuulluksi tuleminen ovat oikeuksia, jotka kuuluvat myös lapsille (ks. Lund 2007; Thomas 2007; Evans & Spicer 2008; Gallacher & Gallagher 2008). Kuuleminen sanana kuulostaa lähtökohtaisesti selkeältä ja yksinkertaiselta, mutta kenen lapsen ääntä itse asiassa tulisi kuulla? Riittääkö, jos kuulee niitä, joita haluaa kuulla, tai niitä, joita on mahdollista kuulla? Vai onko käytävä kuulemassa jokaisessa koulussa, nuorisotalolla, kaupakeskuksessa, leikkipuistossa, päiväkodissa tai kerhossa kaikkien lasten ”ääni”, oli se sitten puhetta, itkua, huutoa tai kysyjälle sadattelua? Entä miten kuulla sellaisia ääniä, joita ei halua kuulla (Cook-Sather 2007)?

Mitä sitten tällä kuulemisella saadaan selville? Poliittishallinnollisissa kontekstissa pyrkimyksenä on usein saada selville lasten mielipiteitä eri asioista. Mielipide on harvoin muuttumaton, eikä mielipidettä aina voi esittää sanallisesti, vaan se voi olla myös tekoja tai toimintaa, kuten paikallista poistumista. Lisäksi mielipiteen ilmaiseminen

itselle yhdentekevissä asioissa on harvoin kokemuksellisesti tärkeää tai merkittävää. Joidenkin tiettyjen ryhmään ”lapset” kuuluvien yksittäisten henkilöiden äänen kuuleminen, ja tämän ”äänen” yleistäminen koskemaan myös muita lapsia, ei tarkoita, että lasten ääni jonain ryhmänä olisi kuultu, sillä asioille annetut merkitykset eivät ole yhteisiä (Purhonen *et al.* 2006).

Jos palataan vielä alkuun ja ruoditaan esitettyä virkettä eteenpäin, niin tullaan seuraavaan ongelmalliseen kohtaan. Ajatus, joka virkkeen jatkosta on löydettävissä, menee suurin piirtein seuraavasti: kuulemalla joku ääni saadaan selville joku mielipide, ja tämä vahvistaa yksiselitteisesti sekä osallisuutta että osallistumisen kokemuksia. Tämän takia osallisuus ja osallistuminen sekoittuvat usein toisiinsa. Siksi poliittishallinnollisissa suunnittelussa ja päätöksenteossa voidaan tehdä virhetulkintoja lasten osallisuudesta tai aktiivisuudesta. Aktiivisuus on itse asiassa avain osallisuuden ja osallistumisen erottamiseen. Osallistuminen on toimimista ja aktiivista tekemistä; osan ottamista johonkin. Osallisuus puolestaan on kokemuksia, tunteita ja olemista; kuulumista johonkin. Kumpikin voi siis olla olemassa ilman toista tai ne voivat esiintyä myös yhdessä, mutta samasta asiasta ei ole kyse. Ihminen voi kokea olevansa osallinen, vaikkei koskaan ottaisi osaa mihinkään aktiviteettiin. Aktiivinen osallistuminen voi puolestaan tarkoittaa mukana olemista ilman osallisuuden kokemusta. Lasten arkisissa ympäristöissä on paljon tilanteita, joihin on pakko osallistua. Näihin liittyvää toimintaa ei välttämättä kuitenkaan voida tulkita

osallisuudeksi. Hannah Arendtia (2005) mukaillen voi todeta, että ulkoapäin ja ulkopuolisena ei voi tietää toisen ihmisen kokemusta.

Osallisuus ja osallistuminen sekoittuvat toisiinsa osittain myös käytännöllisistä syistä. Poliittishallinnon toimijat kehittävät ja tarjoavat useita erilaisia osallisuushankkeita, jotta osallisuuskokemuksia voitaisiin tarjota mahdollisimman monelle. Hankkeiden vaikuttavuutta mitataan usein sillä, kuinka moni otti osaa kyseiseen hankkeeseen.

Osallisuuden käsitteestä on tullut keskeinen lapsi- ja nuorisopolitiikan väline (Bäcklund & Kallio 2012), ja osallisuus liitetään lasten elämään monesta eri näkökulmasta (Kjørholtd 2002). Hämmästyttävää on, että poliittishallinnollisissa raporteissa osallisuudelle annetut perustelut joko puuttuvat tai ne ovat sisäisesti ristiriitaisia. Yhtäältä saatetaan sanoa, että osallisuus lisääntyy innovatiivisia osallistumisen tapoja kehittämällä (Lasten ja nuorten osallistuminen... 2011: 10). Toisaalla osallisuutta ei mainita lainkaan, vaan puhutaan lapsen oikeudesta osallistua (Lasten oikeudet 2010), tai sanotaan suoraan osallisuuden olevan laaja käsite, jolla tarkoitetaan eri yhteyksissä eri asioita (Lapsi- ja nuorisopolitiikan... 2012: 6). Osallisuudella ikään kuin tarkoitetaan sitä mikä kulloinkin on tarkoituksenmukaista. Lisäksi osallisuuden merkityksestä vallitsee näennäinen yksimielisyys; oletetaan, että kaikki ymmärtävät käsitteen samalla tavoin (myös Thomas 2007).

Lasten äänen kuuleminen ja lasten mahdollisuus mielipiteen ilmaisuun ovat kannatettavia asioita, joista ei kuitenkaan tulisi tehdä itseisarvoa. On perusteltua kysyä esimerkiksi nuorisotalon käyttäjien mielipidettä ja ehdotuksia ennen nuorisotalon remonttia tai kuunnella lasten käsityksiä ja kokemuksia arkisessa kontekstissa. Lähtökohtainen oletus siitä, että lasten ilmaisema mielipide on aina jollain tavalla arvokas, hyvä ja kannatettava, on eri asia kuin lasten kokemuksiin ja ajatukseen arvostavasti suhtautuminen (Thomas 2007). ”Ääni” ja ”mielipide” eivät ole yksinkertaisia, eivät tutkimuksellisesti eivätkä politiikkaa ohjaavina käsitteinä. Ne, samoin kuin osallisuus, osallistumi-

nen ja osallistaminen, vaativat käsitteiden avaamista ja niiden sisältämien tietoa ja tietämistä koskevien implisiittisten oletusten paljastamista. Osallistaminen, osallistuminen ja osallisuus kaipaavat myös suhteuttamista – kaikki osallistuminen ei ole osallisuutta, eikä kaikkien tarvitse olla aktiivisia olakseen osallisia. Erityisesti poliittishallinnolliseen osallisuuskeskusteluun on aika tuoda mukaan läpinäkyvämpiä käsitteitä ja monimuotoisuutta.

Lähteet

- Arendt, Hannah (2005). *The promise of politics*. Schocken Books, New York.
- Bäcklund, Pia & Kallio, Kirsi Pauliina (2012). Poliittinen toimijuus julkishallinnon lapsi- ja nuorisopolitiisessa osallistumisretoriikassa. *Alue ja Ympäristö* 41:1, 40–53.
- Cook-Sather, Alison (2007). Resisting the impositonal potential of student voice work: lessons for liberatory educational research from postsructualist feminist critiques of critical pedagogy. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education* 28:3, 389–403.
- Evans, Ruth & Spicer, Neil (2008). Is participation prevention? A blurring of discourses in children's preventative initiatives in the UK. *Childhood* 15:1, 50–73.
- Gallacher, Lesley-Anne & Gallagher, Michael (2008). Methodological immaturity in childhood research? Thinking through. *Childhood* 15:4, 499–516.
- Kjørholtd, Anne Trine (2002). Small is powerful. Discourses on 'children and participation' in Norway. *Childhood* 9:1, 63–82.
- Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015 (2012). *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2012:6.
- Lasten ja nuorten osallistuminen päätöksentekoon Suomessa; Euroopan neuvoston politiikkatutkinta (2011). *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2011:27.
- Lasten oikeudet 2010 (2010). Elektroninen aineisto FSD2554, versio 1.0. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, Tampere.
- Lund, Ragnhild (2007). At the interface of development studies and child research: rethinking the participating child. *Children's Geographies* 5:1/2, 131–148.
- Purhonen, Semi & Rahkonen, Keijo & Roos, J.P. (2006). Johdanto. Bourdieun sosiologian merkitys ja ominaislaatu. Teoksessa Purhonen, Semi & Roos, J.P. (toim.) *Bourdieu ja minä*. Vastapaino, Tampere, 7–54.
- Thomas, Nigel (2007). Towards a theory of children's participation. *International Journal of Children's Rights* 15:2, 199–218.